

NYMBURK, okr. Nymburk, Středočeský kraj

Muzeum nad pravěkou mohylou

3800–3400 př. Kr.

Význam: Unikátní forma prezentace vnitřního prostoru pravěké mohyly.

Historie: Zvyk ukládat zemřelé v hrobkách s rozsáhlou kamennou konstrukcí je v Evropě doložen od 4. tisíciletí př. Kr., a to především na západě a severu kontinentu. Tyto památky patří k okruhu tzv. *megalitických staveb, z nichž některé (např. dolmeny a jiné hrobky s kamennou konstrukcí, původně uloženou zpravidla pod mohylou) souvisejí s pohřbíváním, jiné nejspíše s kultovními obřady. Mnoho z těchto staveb udivuje svými rozměry a nákladností. V Čechách se památky megalitického typu vyskytují jen ojediněle (→Klobuky, →Březno u Loun) a většina zachovalých mohyl pochází až z doby bronzové a mladších období. Jedna z výjimek, která v Čechách zatím nemá období a svou složitou kamennou konstrukcí může vzdáleně připomínat megalitické

stavby západní Evropy, byla nedávno odkryta v Nymburce.

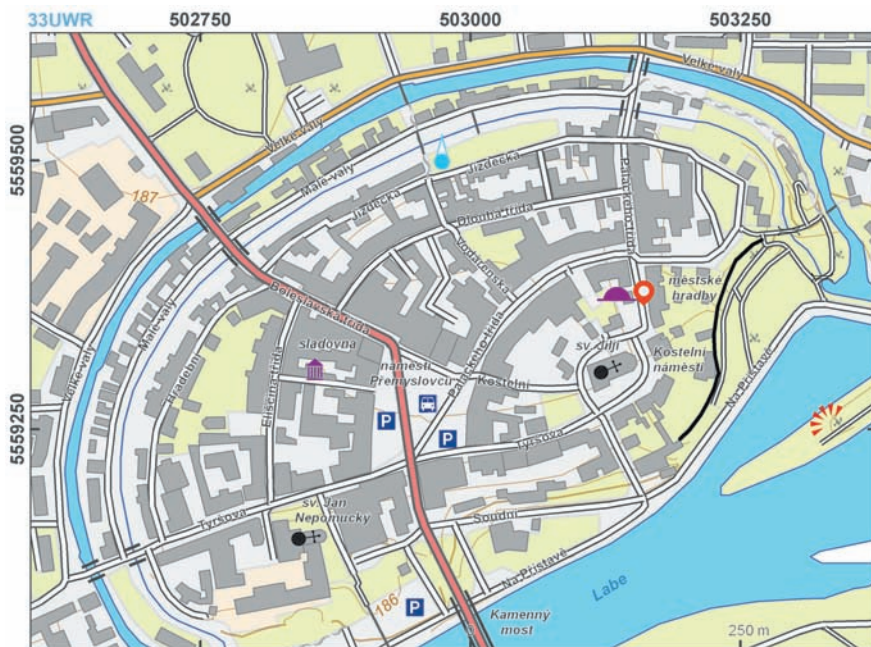
Hrobku, původně nejspíše překrytou mohylovým náspem, objevil záchranný *archeologický výzkum, vedený v l. 1994–1995 K. Motykovou, který předcházel plánované stavbě velkého domovního komplexu. Díky objevu pohřební komory k výstavbě komplexu naštěstí již nedošlo. V historickém jádru města zůstala mohyla v zadní, hospodářské části městské parcely, kde zůstala po celý středověk a novověk uchráněna před výraznějšími stavebními zásahy.

V r. 1996 se hrobka stala kulturní památkou. Nad unikátním nálezem byla r. 2010 dokončena stavba podle návrhu akademického architekta J. Matyáše, která umožnila zachovat odkrytou mohylu na místě původ-

↑ Muzeum nad pravěkou mohylou v historickém jádru města Nymburka. V pozadí Kostelní náměstí s cihlovým kostelem sv. Jiljí ze 13.–14. století. Foto Z. Kačerová, 2013.

□ Mapa M. Langová.

ního nálezu (**in situ*) a zpřístupnit ji veřejnosti. Muzeum bylo slavnostně otevřeno v dubnu 2013. Lze zde shlédnout animovaný příběh, který zobrazuje události, jež mohly stavět mohyly předcházet – je sice smyšlený, ale byl vytvořen na základě zjištěných archeologických faktů. Návštěvník si může také pustit rozhovor s autorkou výzkumu, v němž vypráví o nálezu mohyly, průběhu jejího zkoumání a významu tohoto objevu.

Eneolitická hrobka není zdaleka jediným pravěkým nálezem v okolí. I přes intenzivní sídlení ve vrcholném středověku a novověku je zde doloženo osídlení z neolitu a dále řada sídlištních nálezů kultury nálevkovitých pohárů (srov. **archeologická kultura*), již je připisována i mohyla. Ve střední a mladší době bronzové tu stávalo **hradiště*, které bylo opevněno hradbou a příkopem, jehož průběh

dodnes sleduje Palackého ulice a ulice Na Příkopě. V době železné se v blízkosti nacházel dvorec a prokázáno je i slovanské osídlení z 10. století.

Popis: Pohřební objekt sestával z mohutné konstrukce z velkých opukových bloků. V jádru se nacházel skříňkový hrob o rozměrech 215 × 115 cm, jehož stěny tvořily svise naskládané ploché kameny. Uvnitř byly při výzkumu patrné stopy ještě po dřevěné konstrukci – dvou kůlech s obložením. Horní část hrobu překrývaly další ploché kameny, z nichž bylo několik přepálených, stejně jako hlinitopísčité vrstvy nad nimi. Tuto situaci autorka výzkumu interpretuje jako pozůstatek po ohni, který měl být součástí pohřebních ceremonií. I když část mohyly nad propálenou vrstvou značně porušila středověká a novověká činnost, byly zde zachyceny i pravděpodobně zbytky

mohylového náspu z hlíny a drobných kamenů; jeho původní výšku a rozsah již však rekonstruovat nelze. Uvnitř se nacházelo několik zlomků keramiky, které je možné zařadit převážně do období eneolitu.

Kosti v hrobě se dochovaly ve velmi špatném stavu, přesto se ale podařilo určit, že se jednalo o dospělého jedince, pravděpodobně muže, který zemřel ve věku mezi 40 a 50 lety. Do hrobu byl uložen ve skrčené poloze na pravém boku hlavou k západu, avšak podle K. Motykové již ve stupni počátečního rozkladu těla, protože některé kosti neležely v anatomickém uspořádání. Tyto detaily jsou důležité, protože uložení zemřelých a jejich orientace vůči světovým stranám hrály právě v období eneolitu významnou roli. Společnost takto vyjadřovala postavení zemřelého (např. jinak ukládala muže a ženy), ale i obecný vztah člověka ke **kosmologickým* otázkám (pohled zemřelého k jihu zřejmě souvisel s významem Slunce).

Ze západu (a tedy v ose hrobu) na kamennou konstrukci mohyly navazovala jakási přístupová rampa z vějířovitě uspořádaných velkých plochých kamenů. Pod vrstvou kamenů byla odkryta oválná jáma, která obsahovala kromě zvířecích kostí také kamenný hrot šípu s trnem. Přímá souvislost tohoto objektu s mohylou ovšem nebyla prokázána.

Vzhledem k nepřítomnosti milodárů bylo **datování* mohyly možné pouze na základě nálezů z hliněného pláště. Podle několika fragmentů keramiky se dá mohyla přiřadit ke staršímu eneolitu, ke kultuře nálevkovitých pohárů. Toto časové zařazení potvrzuje i **radiokarbonové* datování vzorku z kosti pohřbeného muže, který měl zemřít někdy mezi l. 3630 a 3140 př. Kr.

I když v hrobce nebyla nalezena prakticky žádná výbava, už ze samotného charakteru stavby lze soudit, že zemřelý představoval významnou osobu. I z jiných nálezů můžeme odhadovat, že právě v období eneolitu společenská role mužů rostla, a to nejspíše v důsledku změn v ekonomické sféře – např. v zemědělství, těžbě a směně surovin aj. Úspěšní a významní jedinci mohli nabývat společenského postavení tzv. velkých mužů (angl. *big men*) a jejich důležitost se odrážela i v mimořádných pohřebních ceremoniích. Pohřební areály tohoto typu se stávaly místem dalších obřadů, uctívání předků a zdrojem identity dané komunity. [ml]

Literatura: Motyková 1998, 2013a, 2013b.

Navigační bod: N 50°11'11.47", E 15°02'39.00" (u mohyly).

Přístup: Z parkoviště na náměstí Přemyslovců lze dojít Kostelní ulicí kolem kostela sv. Jiljí a ulicí Na Příkopě až k mohyle.

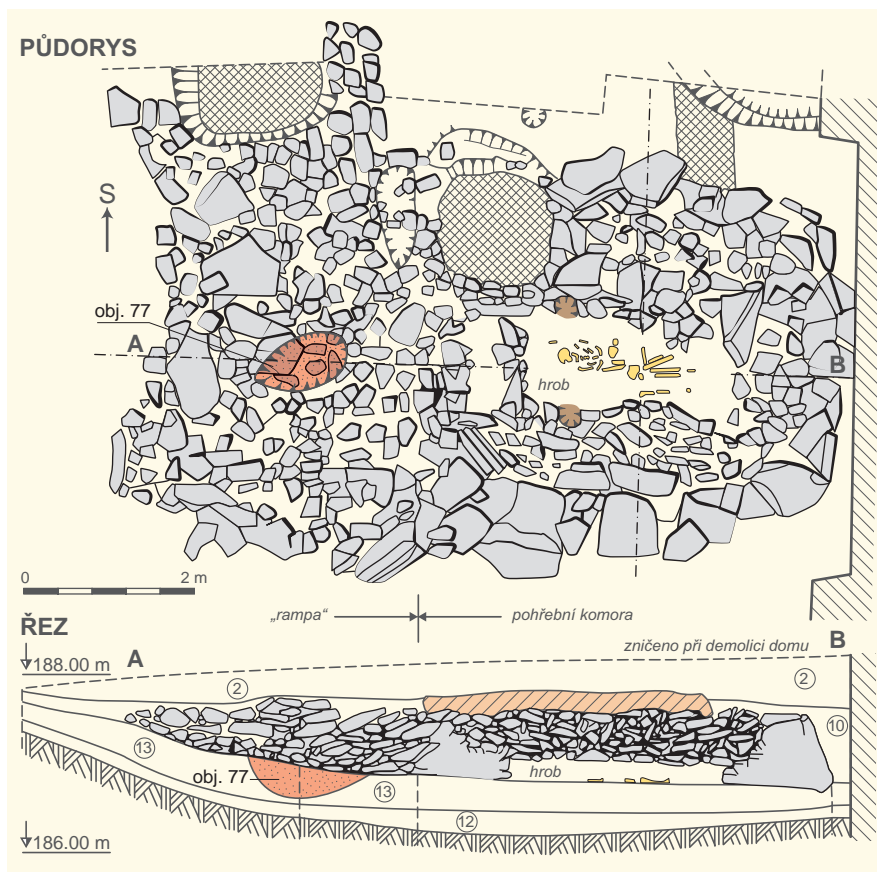
Rizika: Otevírací doba pouze od dubna do září 9:00–17:00.

Okolí: [1] Nymburk (NB), cihlové opevnění města z první poloviny 14. století: N 50°11'11.86", E 15°02'43.53" (0,1 km).

[2] Nymburk (NB), odkryté základy sladovny ze 16. století: N 50°11'09.35", E 15°02'23.39" (0,3 km).

[3] Poděbrady (NB), Polabské muzeum: N 50°08'31.03", E 15°07'21.94" (7,5 km).

[4] →Hradištko u Sadské (NB), zaniklá středověká ves Lhota na Kří (9,2 km).

↑ Plán hrobu odkrytého v mohyle. Podle Motyková 2013a.

→ Odkrytá kamenná konstrukce mohyly s hrobovou komorou a částí „přístupové“ rampy. Foto Z. Kačerová, 2013.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Čišecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,
na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.